

הפטרה מבוארת

על-פי המלבי"ם

פרשת ויקרא - זכור

שתי הלכות ביום

ספר שמואל א', פרק טו, פסוקים א - לד

בשבת זו קוראים פרשת 'זכור את אשר עשה לך עמלק', ומפטירים בפרשה זו, בה מסופר על מלחמת שאל בעמלק:

פרק טו (א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׁאוּל, אֲתִי שְׁלַח ה' לְמִשְׁחָךְ לְמִלְחָה עַל עַמּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וְהַצִּיּוּי אֲשֶׁר אֲנִי עוֹמֵד לְצוּתְךָ בְּשֵׁם ה' הוּא חֶלֶק מִתַּפְקִידֶיךָ כִּמְלֶכֶךְ, וְלָכֵן עַתָּה שָׁמַע הַיָּטֵב לְקוֹל דְּבָרֵי ה' [וכוונתו, כי כאשר יחטא המלך בחטא פרטי, לא ייענש כל כך כפי שייענש אם יחטא בחטא הנוגע לעיקר מלכותו, ומחמת כן מלכים אחרים שחטאו בחטאים פרטיים לא נלקחה מהם מלכותם, אלא חזרו בתשובה ונסלחו להם, ואילו שאל, שחטא בדבר שהוא חלק מעיקרי מלכותו, נלקחה ממנו המלכות כעונש על כך]. (ב) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, פְּקֻדָּתִי - עַתָּה אֲנִי רוֹצֵה לְפַקֹּד וְלַהֲעִנִּישׁ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמְלֶכְךָ לְיִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בְּעַלְתּוֹ מִמְצָרִים. [ואמנם היו עוד עמים אשר נלחמו בישראל בצאתם ממצרים, אך חטא עמלק היה גדול מהם, וכנרמזו בפסוקים שבתורה העוסקים בענין זה: זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך - נלחם בך בהיותך בדרך, ולא היית יושב במדינה, שהיה יכול לתרץ שרצונו היה לכבוש את המדינה מידך לצורך עצמו, בצאתכם ממצרים, ולא הייתם קרובים כלל לגבול ארצו, שהיה יכול לתרץ שפחד שתלחמו בארצו, אשר קרן בדרך - נלחם בך דרך מקרה, בלא שיהיה לו דין ודברים עמך, או איזו מריבה ישנה, ויזנב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע - נלחם באנשים החלשים שביניכם, כך שלא יכל לומר שכוונתו היתה להראות את גבורתו במלחמה, ולא ירא אלהים - ולא היה עמלק ירא ה', שיוכל לומר שהיתה זו מלחמת דת, מחמת שחשב שכן הוא רצון ה', שהרי עמלק עצמו לא יראו כלל מה', אלא היתה זו מלחמה של כפירה בה', לאחר שכל האומות שמעו על ניסי יציאת מצרים, ורצה עמלק להראות שאינו פוחד להלחם בישראל]. (ג) עַתָּה, לָךְ וְהִפְיַתָּה אֶת עִמְלֶכְךָ, וְהִחְרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - את כל ממונו תחרימו, ולא תהנו ממנו, וְלֹא תִחְמַל עָלָיו - על הנפשות, וְהִמַּתָּה מְאִישׁ עַד אִשָּׁה, מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק, מִשׁוֹר וְעַד שָׂה, מִגִּמְלָה וְעַד חֲמוֹר. (ד) וַיִּשְׁמַע שְׁאוּל אֶת הָעָם - אסף את העם על ידי שהשמיע להם את נבואת וציווי שמואל, וַיִּפְקְדֵם בְּטֹלָאִים - מנה אותם על ידי שכל אחד נטל טלה מצאן המלך, והכניסו למקום מסוים, ועל ידי זה ידע את מניינם, כי אסור למנות את ישראל ממש, והיו מאתים אלף רגלי - חיילים ההולכים ברגליהם להלחם, וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה, שמחמת חשיבותם היו אנשי יהודה נימנים תמיד בפני עצמם. (ה) וַיָּבֵא שְׁאוּל עַד עִיר עִמְלֶכְךָ, ומאחר ואין דרך המלכים להלחם ללא סיבה, וַיָּרֶב עִם עִמְלֶכְךָ בְּנַחֲלָה, שאמר שאל שהנחל שייך לישראל, ועמלק רבו עמו על זה, עד שעל ידי כך פרצה המלחמה [ודבר זה היה שלא כהוגן, כי מאחר וציווה ה' להלחם בעמלק, היה לו לקיים את הציווי כפשוטו, ולא לחפש סיבות אחרות להלחם בהם]. (ו) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל הַקִּינִי, שהם היו בני יתרו, והיו רועים את צאנם באותו מקום, לָכוּ, סְרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עִמְלֶכְךָ, פֶּן אֶסְפְּךָ עִמּוֹ - כדי שלא אהרוג אותך יחד עם עמלק, וְאֵתָה הֲרִי עֲשִׂיתָה חֲסֵד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַלְוַתְם מִמְצָרִים, בהיפך מהנהגת עמלק, ואין ראוי שתיהרג יחד עמו, וַיִּסָּר קִינִי מִתּוֹךְ עִמְלֶכְךָ. (ז) וַיֵּךְ שְׁאוּל אֶת עִמְלֶכְךָ, מִחֻיּוֹלָה בּוֹאֵף שׁוֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם. (ח) וַיִּתְּפֹשׂ שְׁאוּל אֶת אֶגְגֵי מִלְּךְ עִמְלֶכְךָ חַי, ולא הרגו, וְאֵת כָּל הָעָם הַחֲרִים [הרג] לְפִי חֶרֶב. (ט) וַיִּחְמַל שְׁאוּל וְהָעָם עַל אֶגְגֵי, ועל מיטב הצאן והבקר, והמְשִׁנִּים - ואף על השניים, הפחות טובים, וְעַל הַכְּרִים, שהם הצאן השמנים, וגם הם שניים בחשיבותם, וְעַל כָּל הַטּוֹב, ולא אָבוּ הַחֲרִימָם, וְכָל הַמְּלֹאכָה נִמְבְּזָה וְנִמְסָ - ורק את הצאן והבקר הפחותים והגרוועים ביותר, אֵתָה הַחֲרִימוּ. [לשון 'חמלה' האמורה בכל מקום אינה בהרגשת הלב, אלא במחשבה, ואף כאן כוונת הפסוק שחשב שאל וחשבו העם שאין ראוי והגון להרוג את אגג ואת מיטב הצאן והבקר, ובזה חטאו נגד ציווי ה' בפי שמואל שיעשו כן, והיה להם להבין שאם ציוה על כך ה' בודאי זהו הדבר ההגון והנכון לעשות. ואין זה כלשון 'רחמים' ו'יחוסה' אשר הם תארים להרגשות הלב, ובזה לא נצטוו, כי היו רשאים להרגיש רחמים בהריגת ילדים קטנים וכדומה, אלא חטאם היה בכך שיחמלו' על אגג ועל הצאן, ובזה הראו כאילו מחשבתם נכונה יותר מציווי ה']. (י) מִיד באותו היום באה נבואה אל שמואל בענין זה, וַיְהִי דְבַר ה' אֶל שְׁמוּאֵל לֵאמֹר. (יא) נְחַמְתִּי - התחרטתי כי המלכתי את שְׁאוּל לְמִלְחָה, כִּי שָׁב מֵאֲחֵרֵי בְּכָךְ שֶׁחֲשַׁב מִחֲשַׁבֹּת נֶגֶד צִיּוּי ה' בִּפְנֵי שְׁמוּאֵל, וְאֵת דְּבָרֵי לֹא הָקִים לַמַּעֲשֵׂה, שהרי נצטווה להרוג את כל עמלק ובהמותיהם, והוא השאיר את אגג ואת מיטב הצאן והבקר. וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל - שמואל הצטער מאד על כך, וַיִּזְעַק אֶל ה' כָּל הַלַּיְלָה, בתפילה על שאל, שלא יפסיד את מלכותו. (יב) וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל לְקִרְאֵת שְׁאוּל בְּבֶקֶר, וַיִּגַּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר, בָּא שְׁאוּל הַכְּרַמְלָה, וְהִנֵּה מְצִיב לוֹ יָד - אות נצחון על גבורתו וידו החזקה, שניצח את עמלק, וַיִּסַּב שְׁאוּל וַיַּעֲבֵר מֵהַכְּרַמֶּל, וַיֵּרֵד הַגִּלְגָּל. (יג) וַיָּבֵא שְׁמוּאֵל אֶל שְׁאוּל אֶל הַגִּלְגָּל, וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל, בְּרוּךְ אַתָּה לֵה' הַקִּימְתִי אֶת דְּבַר ה', כלומר, תבורך על ידי ה' מפני שקיימתי את הציווי שאמרת לי בשם ה', וכיון שהיית השליח לצוות אותי על כך, תקבל אף אתה ברכה מה'. (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׁאוּל, אִם אֲכֹן קִיַּמְתָּ אֶת דְּבַר ה', וְנִמָּה קוֹל הַצֹּאן הַזֶּה בְּאֶזְנִי, וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנִי שָׁמַע, הֲלֹא אִם קִטַּן אַתָּה בְּעֵינַיִךְ, הֲרִי בְּאֵמַת רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה, ולכן כל פעולה מתייחסת אליך. ואין לך לומר שהיית ירא מהעם, שהרי וַיִּמְשַׁחְךָ ה' לְמִלְחָה עַל יִשְׂרָאֵל, וכיון שמלכותך באה מכח ציווי ה' ולא מכח העם, אין לך להתיירא מפניהם כלל. (יח) ב. ומה

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

אראון 'שתי הלכות ביום' שולח מגוון לימודים בנושאים שונים, ובכמה שפות. מעוניין ללמוד ולהבין את שאר פרקי הנ"ך? הצטרף למסלול לימוד 'נ"ך מבואר' של אראון 'שתי הלכות ביום', ותקבל פרקי נ"ך מבוארים, בכל בוקר ישירות לתיבת הדוא"ל שלך! להצטרפות לאחד או יותר ממסלולי הלימוד בדוא"ל: office@2halachot.org

שאמרת שחמלו העם על הבקר והצאן כדי להביאם קרבנות לה', הרי יש לך להתבונן בדבר, כי ככל שגדולה מעלת השולח, וככל שגדולה מעלת השליחות, כך יש לדקדק יותר בקיומה, והרי כאן היו שני הדברים, וישלחך ה' בדרך - ה' הוא השולח אותך, ועליך לעשות דבריו בדיוק, ויאמר לך והחמתה את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד פלותם אתם, כלומר, אף השליחות היא חשובה וגדולה, והיה עליך לקיימה בדקדוק, ובפרט שמצוה זו היתה תנאי למלכותך, וכמו שאמר לו שמואל בתחילת ציווי זה על מלחמת עמלק 'אותי שלח ה' למשחך למלך על עמו על ישראל, ועתה שמע לקול דברי ה'. ועוד, ככל שגדולה מעלת השליח, כך גדול החיוב לדקדק בקיום השליחות, וכאן שהשליח הוא מלך ישראל, ודאי חובה עליו לקיים את המצוה בשלימות, כפי שנצטווה. (יט) וכנגד זה שהיה ראוי לך לדקדק היטב בקיום מצוה זו, הנה חטאת חטא משולש: א. וְלִמָּה לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל ה', כלומר, אין זה כציווי של בשר ודם, שהעיקר הוא לקיים את תכלית רצונו, אף אם לא מתקיימים כל הפרטים שאמר, אלא כאן המצוה היא לשמוע 'בקול ה'', שבוה אין די בקיום התכלית, שהיא נצחון במלחמה, אלא גם פרטי הציווי חייבים להתקיים, ואם אינך מקיים הכל הרי זה כאילו לא עשית כלום. ב. וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלַל, וזה חסרון גדול, שבעבור תאוות יצר חמדת הרכוש עברת על דבר ה'. ג. וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה', כלומר, אין זה כציווי בשר ודם, שאם קיים אדם חלק מהציווי יש לו גם כן שכר מסוים, למרות שלא קיים הכל, אלא מצוות ה' שלא נעשתה בשלימות הרי היא עבירה, וכמו שהמטיל שתי ציציות בבגדיו במקום ארבעה אינו מקיים 'חצי מצוה', אלא עושה עבירה גמורה, כך גם כאן עשיית חלק מציווי ה' וביטול חלקו, הרי זו עשיית הרע בעיני ה'. (כ) אמנם שאול לא קיבל את הדברים, והתווכח עמו, ויאמר שאול אל שמואל, אין דבריך נכונים, אלא אשר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה', ונהגתי אף בפרטי המצוה כפי הצטוותי, ואלך בדרך אשר שָׁלַחְנִי ה'. וגם את תכלית המצוה קיימתי, וְאָבִיָּא אֶת אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק, שזה אות הנצחון, להביא את מלך האויב חי כדי להורגו בארץ ישראל, וְאֵת עַמְלֵק הַחֲרַמְתִּי, שזו היתה תכלית המצוה. (כא) ועל מה שלא הרגו את הצאן והבקר הטובים חזר שאול והתנצל כבתחילה, וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלַל צֹאן וּבָקָר, ואין החטא מתייחס אלי אלא לעם, ועוד, שעשו כן כיון שהיה זה רֵאשִׁית הַחֲרָם, הראוי לה', ולקחיהו כדי לְזַבַּח לַה' אֶלֶּהֶיךָ בְּגִלְגָּל. (כב) ויאמר שמואל אל שאול, הֲחָפֵץ לַה' בְּעֵלֹת וּזְבָחִים - וכי ה' רוצה את הקרבנות כמטרה בפני עצמם, והרי אין הדבר כן, אלא המעלה של הקרבנות היא כְּשִׁמְעַתְּ בְּקוֹל ה' - שאנו מראים בכך שאנו שומעים בקול ה' שציונו על הקרבת הקרבנות, הֲנֵה יש לך להבין מכך שְׁמַעַתְּ מִזְבַּח טוֹב - השמיעה בקול ה' טובה ומעולה מהקרבת עצמו, לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים - וההקשבה לקול ה' מעולה מהקטרת חלבי הקרבנות על המזבח, ואם כן טעות היא להמרות את פי ה' כדי להביא קרבנות, שהרי הקרבנות אינם תכלית בפני עצמה, אלא רק אות לשמיעה בקול ה'. (כג) עתה הוסיף שמואל להוכיחו על כך שהתווכח וסירב להודות בחטאו, כִּי חָטַאת קֶסֶם, מְרִי, כלומר, חטא זה של המרי והסירוב לשמוע בקול ה', הוא כחטא הקוסמים, שאינם תמימים עם ה' אלא פונים לידיעת העתידות מצד אחר, וזהו עוונך הראשון, שלא קיימת את ציווי ה' במלחמת עמלק, וְאִינוּ וְתַרְפִּים הַפֶּצֵר - ואילו ההפצרה וההתחזקות בדעתך לומר שלא חטאת, הרי זה כעוון ה'יתרפים', שזו עבודה זרה, הרי שבכך הוספת עוון על חטאך, וגדול חטאך מנשוא, ולכן, יַעַן מֵאַסַּתְּ אֶת דְּבַר ה', וַיִּמְאַסֶּךָ מִמֶּלֶךְ, ובעוון זה תסור ממך מלכותך. (כד) עתה הכיר שאול בגודל חטאו, והתוודה על כך, ויאמר שאול אל שמואל, חָטַאתִי, כִּי עֲבַרְתִּי אֶת פִּי ה' וְאֵת דְּבָרֶיךָ, אך עדיין הוסיף להתנצל על סיבת החטא, כִּי יֵרַאתִי אֶת הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם. (כה) וַעֲתָה, מאחר ויש לי התנצלות על חטא זה, שָׂא נָא אֶת חָטְאתִי עַל שַׁעֲרַתִּי עַל דְּבַרְךָ, וְשׁוֹב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַה', ואבקש לפניו מחילה וסליחה על שעברתי על דבריו. (כו) ויאמר שמואל אל שאול, לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ, כיון שהתנצלות זו שיראת מהעם אינה מועילה אצל מלך ישראל, שמלכותו ניתנה לו מהשמים ואין לו לפחד מפני העם, כִּי מֵאַסַּתְּ אֶת דְּבַר ה', וַיִּמְאַסֶּךָ ה' מֵהַיּוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל [כלומר, גם אם התנצלותך נכונה מצד הנהגת מלך סתם, הרי אצל מלך ישראל אין זו התנצלות נכונה, ולכן הוסיף לו כאן את הלשון 'מהיות מלך על ישראל', לעומת פסוק כ"ג בו אמר לו רק 'וימאסך ממלךך']. (כז) וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לְלַכֵּת, וַיִּחַזַק שְׁמוּאֵל בְּכַנְף מַעֲיָלוֹ, וַיִּקְרַע [ונחלקו חז"ל האם נקרע מעילו של שמואל או מעילו של שאול]. (כח) ויאמר אליו שמואל, אף שבדרך כלל גזירה רעה הנאמרת על ידי נביא יכולה להתבטל על ידי שיחזור האדם בתשובה, כאן יש שני טעמים לכך שלא תתבטל הגזירה: א. כאשר נעשה מעשה יחד עם הנבואה, הרי זה גזר דין שאינו מתבטל, ואף מעשה זה של קריעת המעיל מוכיח כי קרע ה' אֶת מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָד הַיּוֹם, כלומר, אין זו רק נבואה על העתיד, אלא כאילו כבר נעשה הדבר היום, ואינו יכול להתבטל עוד, ב. וַיִּתְּנָה - יתן ה' את המלכות לְרַעַף הַטּוֹב מִמֶּךָ, וכיון שביחס אליו זו גזירה טובה, שאינה מתבטלת, ממילא אף ביחס אליך לא תתבטל הגזירה, ולא תחזור אליך המלכות, ולכן מיד סרה מעל שאול רוח ה' והוד מלכותו, ולאחר זמן התקיים הייעוד הטוב וניתנה המלכות לדוד. (כט) הוסיף שמואל ואמר לשאול, אל תחשוב כי דרך ה' כדרך בני אדם, שמגזמים בדבריהם לומר דברים שאינם מתכוונים אליהם כלל, או שאומרים דברים ואחר כך מתחרטים עליהם, וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל - ה' שהוא נצחי, לֹא יִשְׁקַר בְּדַבְרֵי, וְלֹא יִנְחַם - ולא יתחרט על דבריו, כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנְחָם, ועל כן בודאי יתקיים הדבר, שתינטל מלכותך. (ל) עתה הכיר שאול בחטאו ובעונשו, ויאמר שאול, חָטַאתִי, ואף שלא תבא עימי להשתחוות לה' לשם בקשת כפרה, מכל מקום עֲתָה כְּבָדְנִי נָא נִגְדַתְּ זִקְנִי עִמִּי וְנִגְדַתְּ יִשְׂרָאֵל, וְשׁוֹב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַה' אֶלֶּהֶיךָ, מפני הכבוד. ולדבר זה הסכים שמואל, (לא) וַיִּשָּׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׂאוֹל, וַיִּשְׁתַּחוּ שְׂאוֹל לַה'. (לב) עתה בא שמואל להשלים את הכרתת עמלק, ויאמר שמואל, הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק, וַיִּלְךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעֵדְנָת, ויאמר אַגַּג, אֲכַן סָר מֵרַחֲמֵי הַמָּוֶת - עתה יסור ממני הדבר שהוא תמורת המוות 'ימרי' מלשון תמורה, כמו 'לא ימיר', והוא החיים של השפלה בשבי האויב, כי גיבורי המלחמה יעדיפו את המוות בחייון אצל אויביהם, ולכן שמח אגג על כך שהורגים אותו, ולא משאירים אותו בחייון בזיון ושפלות. (לג) ויאמר לו שמואל, אמנם היה ראוי להשאירך בחיים, כאשר בכך יהיה צורך גדול יותר, אך כְּאֲשֶׁר שָׁפְלָה נַשְׁיִם חֲרָבָךְ - כפי שגרמת בחרבך לאמהות שייחרגו בניהם, כִּן תִּשְׁפַּל מְנַשְׁיִם אִמָּךְ, והיא הרי היתה מעדיפה שתישאר בחיים, וכדי לקיים עונש זה של מידה כנגד מידה, ראוי להורגך, וַיִּשְׁסַף שְׁמוּאֵל אֶת אַגַּג לְפָנָיו ה' בְּגִלְגָּל. (לד) וַיִּלְךְ שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה, אל ביתו, וַשְׂאוֹל עָלָה אֶל בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׂאוֹל:

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

